

Ковтун А. В.,
студентка магістерського рівня вищої освіти,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

УДК 347.7

**ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**UKRAINIAN INTELLECTUAL PROPERTY LEGISLATION
DURING MARTIAL LAW**

Дослідження присвячене сфері інтелектуальної власності в Україні в умовах воєнного стану. Автором проаналізовані останні зміни в законодавстві щодо інтелектуальної власності в умовах воєнного стану, які дають підстави стверджувати, що відносини інтелектуальної власності та їх правове регулювання продовжують розвиватися. Також підкреслюється, що відбувається посилення та впровадження євроінтеграційних процесів в сфері інтелектуальної власності в Україні.

Ключові слова: *права інтелектуальної власності, воєнний стан, законодавство, авторське право, патент, євроінтеграція.*

The study is devoted to the field of intellectual property in Ukraine under martial law. The author analyzed the latest changes in IP legislation under martial law, which give reason to believe that IP relations and legal regulation of them are in progress. It is also emphasized that strengthening and implementation of European integration processes take place in the field of intellectual property in Ukraine.

Keywords: *intellectual property rights, martial law, legislation, copyright, patent, European integration.*

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану на підставі статті 64 Конституції України тимчасово можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, а також вводиться обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану. Стаття 54 Основного Закону, яка гарантує громадянам захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, не підпадає під дію можливих обмежень та повинна дотримуватись навіть в умовах воєнного стану [1]. Відтак, у зазначений період надзвичайно важливо створити нормативно-правові механізми захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності задля уникнення втрати прав інтелектуальної власності [2].

1 квітня 2022 року для сфери інтелектуальної власності був прийнятий важливий Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» № 2174-IX (далі – Закон). Відповідно до п. 1 ч. 1 вищевказаного Закону з дня введення в Україні воєнного стану зупиняється перебіг строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, перебіг цих строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення.

Також визначено, що правила зупинення перебігу строків не тягнуть за собою зупинення дії свідоцтв, патентів, якими засвідчується виникнення прав інтелектуальної власності відповідно до законодавства, а також відповідних прав інтелектуальної власності. Під час дії воєнного стану встановлені законодавством права інтелектуальної власності продовжують діяти і реалізуються суб'єктами права інтелектуальної власності у повному обсязі [3].

Не зважаючи на те, що прийняття вищевказаного Закону сприяє вирішенню таких гострих проблем, які б виникали стосовно перебігу відповідних строків, все ж залишаються питання, які недостатньо врегульовані на законодавчому рівні.

Показовою є справа № 910/9215/21 за позовом Мерк Шарп енд Доме Корп. до ТОВ «Тева Україна» та Міністерства охорони здоров'я України про захист порушеного права інтелектуальної власності на патент України № 55409. Строк дії зазначеного патенту на винахід, який охороняє сполуку каспофунгін і за захистом якого позивач звернувся до суду, закінчився у квітні 2022 року – тобто під час дії в Україні воєнного стану. Суди першої та апеляційної інстанцій вважали строк дії патенту на винахід продовженим з огляду на положення абзацу 3 п. 1 ч. 1 Закону, тому дійшли висновку про обґрунтованість заявлених позовних вимог про припинення порушення патентних прав [4].

Оскаржуючи судові рішення до Верховного Суду, ТОВ «Тева Україна» підкреслювало неправильність застосування норм права попередніми інстанціями, оскільки, приписи вказаного положення Закону застосовують до об'єктів, чинність яких може бути продовжена після припинення чи скасування воєнного стану, у той час як продовження дії патенту України на винахід № 55409 є неможливим з огляду на закінчення двадцятирічного строку його дії (ст. 465 Цивільного кодексу України; ч. 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»). Окрім того, як стає зрозуміло з аналізу постанови Верховного Суду від 22.12.2022 р. по цій справі, ТОВ «Тева Україна» зазначало, що ані згаданий Закон, ані будь-який інший законодавчий акт не вносить змін до Цивільного кодексу України щодо продовження строку дії патентів на винаходи, хоча фактично названий Закон запроваджує нову підставу для продовження строку дії патентів. На додаток, продовження чинності патентних прав поза межами строку додаткової охорони (5 років) суперечить ст. 220 Угоди про асоціацію та ст. 33 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності.

Верховний Суд у згаданій постанові від 22.12.2022 р. скасував рішення судів попередніх інстанцій та направив справу на новий розгляд, але не з підстав, на які посилався скаржник, а з огляду на задоволення судами позовної вимоги про заборону ТОВ «Тева Україна» використовувати винахід за патентом України № 55409 не лише в лікарському засобі «Каспофунгін-Тева», а й *в будь-якому іншому лікарському засобі, що містить сполуку каспофунгін* [4].

Аналізуючи цю справу, Бадьора Н. зауважує, що Верховний Суд не висловив остаточної позиції щодо продовження строку дії патентів на час воєнного стану, як і не зазначив про хибність аргументів судів попередніх інстанцій щодо цього питання. На мою думку, слухним є зауваження, що нині складається ситуація, коли численні фармацевтичні компанії мають намір виводити генеричні препарати (каспофунгін, еторикоксиб, сунітиніб тощо) на український ринок після закінчення строку дії відповідних патентів, однак змушені замість цього орієнтуватися на дату закінчення воєнного стану, яку спрогнозувати неможливо. Крім того, залишається відкритим питання законності продовження патентної монополії правовласників більше за встановлений законодавством строк дії патенту. Це може створювати ситуацію правової невизначеності та знижувати інвестиційну привабливість фармацевтичного ринку України в короткостроковій перспективі [5]. Для вирішення окресленої проблеми, на мою думку, було б доцільно внести зміни до Закону, якими виключити продовження строків дії патентів та повернути їх дію до довоєнного регулювання. Це, в свою чергу, ліквідує існування додаткового строку правової охорони, який є невиправданим, адже строк дії патенту за законодавством не продовжується, а тому будь-яких активних дій (в т.ч. після початку введення воєнного стану) від власників патентів не вимагається.

Значною подією в галузі авторського права під час війни стало прийняття нової редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX [6]. Цей закон спрямований на гармонізацію

українського законодавства у галузі авторського права з європейським [7] та містить низку нововведень, зокрема:

1) вводиться нормативний критерій охорони об'єктів авторського права – оригінальність. І хоча оригінальність як критерій охорони твору з'являється в законі вперше, це поняття раніше вже існувало в українській судовій практиці. Так, наприклад, у 2014 році Вищий господарський суд України в рішенні у справі № 918/5/14 визнав назву персонажа «Капітошка» самостійним об'єктом авторського права, який може бути використаний окремо від власне зображення Капітошки, оскільки, на думку суду, слово «Капітошка» носить *оригінальний* характер, тобто є результатом творчої діяльності автора, завдяки чому і створює в нашій уяві образ дуже щасливої краплинки в капелюсі [8; 9].

2) тепер роботодавець за замовчуванням набуватиме майнові права на твір, створений працівником за трудовим договором чи контрактом, з моменту його створення. Те ж саме стосується творів, які створюються на замовлення, за винятком творів образотворчого мистецтва, але виняток не поширюється на твори, спеціально створені як елемент комп'ютерної програми. При цьому, у автора залишатимуться немайнові права та право автора на винагороду за передання майнових прав [9].

3) оновлений закон передбачає існування прав *sui generis* на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (тобто без участі фізичної особи). Такі права виникають у тих осіб, які володіють майновими правами чи мають ліцензійні повноваження на відповідну комп'ютерну програму [10, с. 172].

4) за законом, підставами для захисту прав є будь-яке порушення, невизнання або оспорювання таких прав, а також створення загрози їх порушення. Новий закон визначає вичерпний перелік ситуацій, що можуть бути ймовірними загрозами порушення авторського права особи [6].

Перелік порушень також уточнено. До прикладу, плагіат новий закон розкриває не лише як опублікування чужого твору під своїм іменем, а й його переклад, опублікування у незмінному або видозміненому вигляді.

Наведений перелік нововведень до Закону України «Про авторське право та суміжні права» не є вичерпним та містить інші позитивні зміни (щодо сирітських творів, механізму компенсації тощо).

Ще одним кроком України на шляху наближення власного законодавства в частині захисту прав інтелектуальної власності до стандартів Європейського Союзу є ухвалення Верховною Радою України 20 березня 2023 року законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» від 24.12.2021 № 6464. Законопроект підписано Президентом України 11.04.2023 та наразі перебуває на заключних стадіях законодавчого процесу [11].

Документ, зокрема, передбачає: **(1)** можливість вилучення з цивільного обігу товарів, виготовлених або введених у цивільний обіг з порушенням права інтелектуальної власності, та матеріалів і знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності, за рахунок особи, яка вчинила порушення; **(2)** додаткові повноваження щодо застосування разової грошової виплати замість інших способів захисту прав інтелектуальної власності, за умови, що право порушено відповідачем ненавмисно і без недбалості, а застосування способів захисту є неспівмірним шкоді, заподіяній позивачеві; **(3)** конкретизація процесуальних процедур витребування доказів у вигляді інформації про походження і мережі розповсюдження товарів чи послуг, що порушують право інтелектуальної власності; **(4)** додаткові можливості публікації в засобах масової інформації або доведення до загального відома іншим визначеним судом шляхом відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення за рахунок особи, яка вчинила правопорушення [12].

Підсумовуючи, слід зазначити, що незважаючи на складну ситуацію в різних сферах суспільного життя в умовах воєнного стану, в Україні триває вкрай необхідна законодавча діяльність в сфері інтелектуальної власності. Забезпечення подальшого функціонування механізмів захисту прав інтелектуальної власності та їх поступове вдосконалення в умовах воєнного стану за підтримки дружніх країн та міжнародного співтовариства спрямоване на посилення та реалізацію євроінтеграційних процесів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.04.2023)
2. Веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221193.html> (дата звернення: 10.04.2023)
3. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 01.04.2022 № 2174-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2174-20> (дата звернення: 11.04.2023)
4. Постанова Касаційного господарського суду Верховного суду від 22 грудня 2022 року по справі № 910/9215/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108058869> (дата звернення: 11.04.2023)
5. Бадьора Н., Болюбаш І. Патентні спори під час війни. Практика Верховного Суду. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA016348 (дата звернення: 09.04.2023)
6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2811-20> (дата звернення: 10.04.2023)

7. Веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/230919.html> (дата звернення: 10.04.2023)
8. Постанова Вищого господарського суду України від 19 серпня 2014 року по справі № 918/5/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/40203032> (дата звернення: 09.04.2023)
9. Єсипович М., Євстіфеев М. Новий закон про авторське право в Україні. Що змінилось? URL: <http://surl.li/gimjs> (дата звернення: 10.04.2023)
10. Тарасенко Л. Л. Новий закон про авторське право (2022): виклики та перспективи. Юридичний науковий електронний журнал. № 12. 2022. С. 171-174. URL: http://lsej.org.ua/12_2022/36.pdf (дата звернення: 12.04.2023)
11. Веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38683> (дата звернення: 12.04.2023)
12. Веб-сайт Державної системи правової охорони інтелектуальної власності. URL: <http://surl.li/giogs> (дата звернення: 13.04.2023)